

Виклики для економіки України за умов європейської інтеграції

Лінькова Олена Юріївна

кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту та оподаткування
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»

Linkova Helen

National Technical University "Kharkov Polytechnic Institute"

У статті проаналізовано сучасні умови економічного розвитку в Україні. Систематизовано виклики для економіки країни за часів Європейської інтеграції. Запропоновано системний підхід до реалізації базової мети держави. На основі властивостей динамічних систем структуровано напрями розвитку суспільства та необхідні умови успіху. Аналіз властивостей суспільства як динамічної системи за теорією хаосу дає змогу вибрати оптимальні проекти для запуску системного підходу до управління розвитком економікою країни. Запропоновано проект з оновлення мереж тепlopостачання в країні. Цей проект дасть змогу об'єднати в складній структурі різні підсистеми управління, започаткувати механізм системного розвитку. Використовуючи теорію складності, ми запропонували кращий з алгоритмів державного управління, заснований на професійних компетентностях, а саме навичках роботи зі стратегічною інформацією. Умовами успіху системного підходу до управління розвитком країни є активна участь засобів масової інформації в усвідомленні виборцями критеріїв вибору державних управлінців та моніторингу вагомих результатів їх роботи.

Ключові слова: інтеграція, системний підхід, інвестиційний клімат, нелінійні динамічні системи, теорія хаосу.

Линькова Е.Ю. ВЫЗОВЫ ДЛЯ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ЕВРОПЕЙСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ

В статье проанализированы современные условия экономического развития в Украине. Систематизированы вызовы для экономики страны во времена Европейской интеграции. Предложен системный подход к реализации базовой цели государства. На основе свойств динамических систем структурированы направления развития общества и необходимые условия успеха. Анализ свойств общества как динамической системы по теории хаоса позволяет выбрать оптимальные проекты для запуска системного подхода к управлению развитием экономикой страны. Предложен проект по обновлению теплосетей в стране. Этот проект позволит объединить в сложной структуре различные подсистемы управления, внедрить механизм системного развития. Используя теорию сложности, мы предложили лучший из алгоритмов государственного управления, основанный на профессиональных компетенциях, а именно навыках работы со стратегической информацией. Условиями успеха системного подхода к управлению развитием страны является активное участие средств массовой информации в осознании избирателями критериев выбора государственных управленцев и мониторинга важных результатов их работы.

Ключевые слова: интеграция, системный подход, инвестиционный климат, нелинейные динамические системы, теория хаоса.

Linkova Helen. CHALLENGES FOR ECONOMICS UKRAINE IN CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

The article analyzes the current conditions of economic development in Ukraine. The challenges of the economy during the period of European integration are systematized: protection of the territorial integrity of the country; provision of economic and information security; development of industries using modern technologies; raising standards of living quality of the population; introduction of environmental safety measures. The paper proposes a systematic approach to the implementation of the basic goal of the state. The factors of improvement of the investment climate are investigated: implementation of a complex of environmental protection agro-technical, reclamation, hydro technical and organizational measures; social orientation of state policy; development of production potential; reducing the outflow of labor and improving working conditions; development of the country's infrastructure; social orientation of the institutional system; improvement of social protection. Based on the properties of dynamic systems, the development directions of society and the necessary conditions for success are structured. Analysis of the properties of society as a dynamic system according to the theory of chaos allows you to choose the best projects for launching a systematic approach in managing the development of the economy of the country. The paper analyzes the project of renewal of heating networks in the country. This project will make it possible to combine various subsystems of

management in a complex structure and introduce a system development mechanism. Four algorithms have been analyzed for implementation of the country's rapid development programs: attempts and errors; influence on basic subsystems; worked out by successful countries; crypto algorithms. By the criterion of the number of attempts to obtain a result in the light of randomness, it is proposed to choose an algorithm for the influence on the development of the basic vectors – subsystems (processing and permanent fixing of the results). On the basis of the theory of complexity, the best algorithm of public administration is proposed, which is based on professional competencies, namely, skills for working with strategic information. The conditions for the success of a systematic approach to managing the development of a country are the active participation of the media in the awareness by voters of the criteria for selecting government managers and monitoring important results of their work.

Key words: integration, system approach, investment climate, nonlinear dynamical systems, chaos theory.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Питання Європейської інтеграції посідає найважливіше місце в розвитку сучасної України [1]. Перед державою стоять негайні для вирішення соціальні, економічні й духовні питання [2]. Успіх реалізації євроінтеграції стикається з проблемами проведення внутрішніх реформ державного управління (реалізується реформування управління державною власністю та залучення інвестицій у сектор держкомпаній, запущено централізовану конкурсну процедуру на нові посади державної служби), реформування освіти (інтеграція до європейського освітнього простору, підвищення якості освіти) та медицини (мета забезпечення рівного доступу до якісних медичних послуг). Як зазначає Європейська комісія, за останні роки в Україні здійснені незначні зміни в конкретних секторах, але загалом відсутнім є прогрес щодо виконання Угоди про асоціацію з ЄС, тому актуальним завданням дослідження є пошук можливостей системного прискорення отримання результатів за напрямками Угоди.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку економіки України за умов Європейської інтеграції досліджують вітчизняні та іноземні автори. Л. Сімків та Н. Потьомкіна акцентують увагу на важливості залучення іноземних інвестицій як головного джерела фінансування реформ у країні [5, с. 406]. Д. Норт систематизує проблеми перехідної економіки, акцентуючи увагу на інституційному контексті реформ [7, с. 8]. Дж. Стигліц детально зупиняється на наслідках проблем нерівності, що має яскравий прояв у практиці вітчизняного господарювання [8, с. 264]. П. Кругман аналізує варіанти виходу з кризи, поєднуючи різні аспекти для управління [9, с. 130]. Е. Петерс вивчає процеси на ринках капіталу, що супроводжують певні стадії розвитку в країні [12, с. 59]. Н.Н. Талєб досліджує процеси розвитку, акцентуючи увагу на чіткій залежності результатів реформ від вибраних чинників управління [13, с. 521].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. На нашу думку, питання вибору алгоритмів розвитку економіки після підписання у 2014 році Угоди про асоціацію України з ЄС залишаються недостатньо систематизованими та теоретично обґрунтованими.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз викликів для України за часів Європейської інтеграції та напрямів їх розв'язання, систематизація механізмів розвитку країни та критеріїв вибору алгоритмів розвитку економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основними викликами для економіки України за часів Європейської інтеграції є:

- фінансування програм щодо захисту територіальної цілісності країни;
- забезпечення економічного, військового та інформаційного захисту;
- розвиток галузей господарювання, які використовують сучасні технології (наука, відновлювальна енергетика, освіта, фармація, космічна галузь, виробництво військової техніки, літакобудування, машинобудування);
- реалізація високих стандартів якості життя населення (соціально-економічний рівень, освіта протягом життя, якісні медичні послуги);
- вжиття заходів з екологічної безпеки (поширення проектів використання відновлювальної енергії, екологічно чистого транспорту, переробки сміття, стандартів харчування, житлово-комунального сектору).

Для національної економічної системи іноземний капітал є важливим джерелом фінансування, а саме захисту національних інтересів, розбудови та модернізації інфраструктурних об'єктів, освіти й науки, державного устрою, екологічних проектів [2]. При цьому процес інвестування є багатофакторним, а результати інвестування визначаються не стільки їх обсягом, скільки стратегічною спрямованістю та системністю. Проаналізу-

ємо визначені ЄС складові інвестиційного клімату для України.

1) Природно-географічні умови. Україна має помірний природний пояс, розгалужену систему річок, внутрішньоматерикове положення Азовського моря, поширення родовищ природних копалин (90 видів). 70% території зайнято низовинами, 25% – височинами, 5% – горами. Неприятливі фізико-географічні явища в Україні такі: ерозійні процеси (розмив ґрунту, втрата сільськогосподарських земель), зсуви (відрив мас гірських порід), селі (потужні потоки грязі), карсти (карбонатні породи, що розвиваються в гіпсах на Поділлі), заболочення й підтоплення, лісові пожежі. Для запобігання негативному впливу фізико-географічних процесів в Україні вживається комплекс природоохоронних агротехнічних, меліоративних, гідротехнічних та організаційних заходів.

2) Державна політика. Державна політика в Україні за останні роки має позитивні результати: ВВП України зріс у 2016 році на 2,3%, у 2017 році – на 2,9%, у 2018 році – на 3%. Рівень інфляції у 2017 році склав 8%, у 2018 році 7%. Мінімальна заробітна плата у 2017 році склала 3200 грн., у 2018 році – 3 723 грн., із січня 2019 року вона становить 4 173 грн. [3].

3) Стан внутрішнього ринку країни. Всесвітній економічний форум у Давосі 2018 року оцінив виробничий потенціал України як високий (78 оцінок: інноваційні товари, технології, інвестиції, персонал, ресурси) [4]. Відбувається зменшення податкового навантаження за рахунок скорочення єдиного соціального внеску, відшкодування ПДВ.

4) Ринок праці. За останні роки ринок праці в Україні характеризується відтоком робочої сили, низькою оплатою праці, відсутністю турботи про працівника з боку роботодавця. При цьому Україна лідирує серед європейських країн за кількістю людей з вищою освітою на душу населення за дослідженнями Організації економічного співробітництва та розвитку (низька питома вага високоосвічених).

5) рівень інфраструктури (57 місце). У 2018 році Україна сумарно посіла 83 (зі 140 країн) місце за 98 показниками згідно з даними експертів "World Economic Forum". Інфраструктура України потребує системного оновлення [6].

6) Інституційна система. Сукупність інститутів (формальні правила, неформальні обмеження, механізми примусового здійснення правил та обмежень) в Україні потре-

бує реформування щодо їх дії в інтересах більшості громадян.

7) Соціальна ситуація. Соціальна ситуація в Україні за чотири останні роки залишається складною, що підтверджують злидні більшості населення, безробіття, військові дії (5% ВВП у 2019 році передбачені на оборону й безпеку, 3,7% – на медицину), старіння нації (12,5 млн. пенсіонерів, з яких 11 млн. живуть на мінімальну пенсію в 50 дол. на місяць за прожиткового мінімуму 112 дол. на місяць), висока смертність (смертність перевищує народжуваність у відношенні 100 до 63), невпевненість у майбутньому (незадовільні результати боротьби з корупцією), міграція (за кордоном працюють 5,8 млн. осіб), тривалість життя населення нижче 70 років. Україна у 2017, 2018 роках залишилася в десятці найбідніших країн світу за версією американського ділового видання "Bloomberg".

Отже, більшість факторів, які формують інвестиційний клімат, перебуває в незадовільному стані. Запровадження системного підходу до управління є передумовою прискорення досягнення головної мети України, що полягає у забезпеченні високого економічного рівня життя населення [10]. Безсистемність управління приводить до епізодичних результатів, які зникають разом з посадовими особами. Системне колесо управління містить рівнозначні осі, якими є безпека, освіта, наука, бізнес, інфраструктура, медицина. Керманичі всіх галузей перш за все мають відповідати за життєздатність об'єктів управління. Наприклад, вісь безпеки стосується того, що з 2014 року не вирішено військовий конфлікт; вісь освіти – існує величезний розрив між потребою працедавців та навичками підготовлених фахівців; вісь науки – часовий лаг між науковими пропозиціями та їх практичним запровадженням постійно зростає; вісь бізнесу – отримання не системи заходів щодо розвитку, а окремі елементи тимчасової підтримки; вісь інфраструктури – замість реалізації далекоглядних проектів відбувається вжиття мінімально витратних заходів; вісь медицини – наявне намагання запровадити реформу без достатнього фінансування.

Однією з унікальних нелінійних динамічних систем є суспільство як система комунікацій його підсистем (економічної, політичної, психологічної). Аналіз властивостей суспільства як динамічної системи за теорією хаосу [11, с. 24] дає змогу підсумувати, що:

– незначна зміна поточної траєкторії підсистем суспільства приведе до значних змін в

майбутньому (вибір Україною європейського напрямку);

– розширення будь-якої підсистеми суспільства в майбутньому призведе до змішання з іншими підсистемами (торговельна взаємодія України з ЄС поступово змінює всі елементи суспільства, такі як якість товарів, рівень витрат, технологія, організація);

– періодичні орбіти суспільства повинні бути всюди щільними (осі управління), тобто передбачати безліч станів рівноваги, до яких прагне з часом система;

– вони є системами зі зворотнім зв'язком, адже події, що відбуваються сьогодні, залежать від подій у минулому (сімдесят років Україна перебувала під впливом авторитарної системи управління, що визначає популярні напрями інвестування).

Незважаючи на дискусію щодо використання теорії хаосу в економіці, основні властивості нелінійних динамічних систем, до яких належить суспільство, доводять актуальність використання системного підходу. Основні відмінності фізичних та соціальних процесів такі: суспільні відносини, людські почуття, думки, свобода волі породжують еволюційні процеси створення складних організаційних структур шляхом інтеграції їх у цілісні системи. Актуальним для України є створення складної структури реалізації проекту оновлення мереж теплопостачання (інвестори, технологи обласних тепломереж, науковці, засоби масової інформації, керівники житлово-комунальних підрозділів, користувачі послуг теплопостачання). Необхідність реалізації цього проекту викликана зношеністю на 70% мереж теплопостачання, найвищою соціальною значущістю, вигідним терміном окупності проекту, участю управлінців усіх рівнів, можливістю оцінювання впливу багаторазових комунікацій на результат проекту, можливістю опрацювання системного підходу до управління. Система стратегічних заходів щодо управління осями розвитку країни потребує законодавчо затвердженого механізму, який запроваджує компетентна людина. Затвердження механізму розвитку є не однозначним та одноразовим актом Верховної Ради, а комплексом заходів, які постійно вдосконалюються, доповнюються з урахуванням зворотного зв'язку від виконавчої влади різних рівнів. Відсутність вільних двосторонніх комунікацій вже двадцять шість років незалежності в Україні приводить до зникнення результатів вжиття найкращих заходів в різних сферах життєдіяльності. Як немож-

ливо під час постійної зміни фахівців на підприємстві досягти якісного виконання роботи, так і в державних заходах здійснення однієї спроби не дасть найкращого результату. Деякі чиновники різних рівнів державного управління в Україні звикли приймати ті рішення, які вигідні особисто для утримання на посаді, й абсолютно не переймаються здійсненням тривалих змін у цілих структурних підрозділах. Наприклад, започаткували нові принципи роботи поліції, але вже через рік вони нівелюються зі зміною керманіча; запровадили в науці нові вимоги до працівників, але вже через декілька років підміняють правила неякісними процедурами (оприлюднення наукових результатів в Україні коштує дорожче, ніж заробітна плата науковця); довгострокові заходи розвитку інфраструктурних об'єктів замінює короткострокове вирішення поточних проблем (ямковий ремонт доріг).

Позбутися зазначених недоліків в національному управлінні можна за умови зміни:

– критеріїв та механізмів оцінювання роботи управлінців (концептуальність, ціннісний підхід, аналіз роботи над помилками);

– професійних комунікаційних мереж між структурними підрозділами влади як довгострокового проекту з призначенням відповідальної особи та під постійним контролем засобів масової інформації;

– законодавства та механізмів реалізації щодо розділу діяльності державних службовців та бізнесу (країни-члени ЄС успішно використовують зазначений механізм, тому в Україні проблема полягає не в пошуку необхідних правил, а у відсутності бажання посадових осіб реалізовувати світові норми управління);

– державних службовців на людей, які мають на меті слугувати людям, а не власним фінансовим потребам (наприклад, в Україні лікар отримує заробітну плату 5 тис. грн., а народний депутат – 25 тис. грн. на місяць, що мінімум в п'ять раз більше, ніж у лікаря; у США лікар отримує від 24 тис. дол. на місяць, а конгресмен – 11 тис. дол., що мінімум в два рази більше на користь лікаря; в Германії лікар отримує 5,5 тис. євро на місяць (найвища заробітна плата за професіями), зростаючий коефіцієнт заробітної плати європейського політика становить 1,2 від середньої заробітної плати в країні) [14].

Нині народ України виявляє більшу грамотність та активність, ніж державний апарат, який займає пасивну позицію. Для здійснення конструктивних змін народу необ-

хідно бажання керувати власною країною. За таких умов особливу роль виконують засоби масової інформації, передаючи інформаційні імпульси щодо впливу на важелі управління (вибори, мітинги, оприлюднення інформації, обговорення засобів вирішення проблем). Для запровадження ідеї системності управління в Україні важливим є питання ролі людини в історії. Історія вчить, що в певні часи виникає потреба в людині, здатній жертвувати собою задля збереження історичних надбань або продовження історії. 2019 рік для України є певним періодом, коли базові показники (різке скорочення кількості населення, бідність, війна, міграція) доводять необхідність пошуку такої людини. Використовуючи висновки теорії складності, можемо підсумувати, що для досягнення позитивних результатів в Україні існують чотири альтернативних алгоритми:

- найпростіший полягає в підборі різних компонентів розвитку (потребує тривалого часу, вже понад двадцять років використовується Україною);

- вплив на розвиток базових векторів, тобто підсистеми (опрацювання та постійне закріплення результатів);

- опрацьовані країнами, які досягли соціально-економічного успіху (основна вимога полягає в майстерності керівників);

- сукупність криптоалгоритмів, процедур управління ключами (в державному управлінні ключем має стати таємний стан певних параметрів алгоритму перетворення).

Для оцінювання базових алгоритмів використовують універсальний критерій, яким є кількість спроб для отримання результату з урахуванням випадковостей.

Найбільш захищеним від впливу випадковостей є другий алгоритм розвитку. Однак як у теорії складності за найгіршого випадку, так і в державному управлінні розраховувати на найкращі випадки не потрібно.

Складність досягнення ефективних результатів соціально-економічного розвитку країни за третім алгоритмом полягає у виникненні іншого складного завдання, яким є підготовка управлінців. Досягнувши успіху під час підготовки менеджерів, ми автоматично покращуємо результати розвитку країни (отримуємо процедуру вирішення складного завдання зрозумілим шляхом) [15, с. 35].

Четвертий алгоритм потребує від посадових осіб навичок роботи зі стратегічною інформацією (схемою шифровки є комбіновані економіко-математичні моделі).

Отже, витримати виклики історії України можна за приведення до влади людини, яка володіє певними компетенціями менеджерів (компетенції стратегічного мислення, реалізації інновацій, володіння новими підходами управління, розвитку підлеглих, самоуправління (формування особистих цінностей, постійний особистий саморозвиток, встановлення чітких власних цілей, адаптивність, лідерські здібності)), а також має внутрішню потребу в реалізації елементів системного розвитку країни. При цьому головна вимога до державного керманіча полягає в цілісності особистості, яка може врахувати не тільки наявні ідеї, але й потенційні (закріплює напрям вирішення проблеми перебору в оцінюванні швидкості зв'язків між підсистемами). За теорією «чорного лебедя» підготовка управлінців та їх шлях до влади мають певний алгоритм [16]. Наприклад, для всіх президентів України (Л. Кравчук, 1991 рік; Л. Кучма, 1994 рік; В. Ющенко, 2005 рік; В. Янукович, 2010 рік; П. Порошенко, 2014 рік) загальним є визнання їх лідерських якостей під час виконання обов'язків державних службовців та зв'язків у певних ділових колах. Отже, за системного підходу до управління попередня оцінка посадовця має включати аналіз навичок роботи зі стратегічною інформацією.

Висновки з цього дослідження. На основі аналізу викликів до економіки України за часів Європейської інтеграції пропонується застосовувати до управління системний підхід. Запровадження системного підходу до управління дасть змогу змінити його механізм та отримати позитивний довгостроковий результат. В роботі пропонується реалізація проекту з оновлення мереж теплопостачання, що дасть змогу об'єднати в складній структурі різні підсистеми управління та започаткувати механізм системного розвитку країни. Реалізація проекту має стати двигуном нових умов управління та критеріїв оцінювання результатів роботи керівників.

Систематизовано основні компоненти зменшення недоліків управління, такі як зміна критеріїв оцінювання результатів роботи державних керманічів; запровадження комунікаційних мереж з функцією контролю засобами масової інформації; реалізація механізмів розподілу функціональної діяльності державних службовців та їх бізнес-інтересів; зміна фінансових винагород державних службовців в Україні за загальноприйнятими схемами в Європейському Союзі; пропаганда широкому загалу бажання керувати країною та

соціально-економічними реформами через активну громадську позицію (критичний вибір людьми представників різних гілок влади).

Для реалізації програм стрімкого розвитку країни проаналізовано чотири алгоритми, а саме алгоритми спроб і помилок; впливу на базові підсистеми; опрацьовані успішними країнами; криптоалгоритми. За критерієм кількості спроб для отримання результату з урахуванням випадковостей запропоновано вибрати алгоритм впливу на розвиток базових векторів, тобто підсистем (опрацьовання та постійне закріплення результатів). Передбачено про-

блему для успіху практичного застосування алгоритму, якою є підготовка та приведення до влади управлінців, які є лідерами, цілісними особистостями з внутрішньою потребою реалізації системного розвитку країни. Для вирішення зазначеної проблеми запропонована попередня оцінка посадовця за аналізом його навичок роботи зі стратегічною інформацією. Напрямами проведення подальших досліджень є пошук шляхів скорочення часу на впровадження інноваційних проектів за рівнями управління, вдосконалення механізму залучення іноземних інвестицій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сисоев Є. Стратегічний національний проект «Інноваційна Україна». URL: <http://www.slideshare.net/YevgenSysoyev/ss-32717561>.
2. Guidelines on regional State aid for 2014–2020. URL: [http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX:52013XC0723\(03\)](http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX:52013XC0723(03)).
3. Сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Сайт світового економічного форуму. URL: <http://www.weforum.org>.
5. Сімків Л., Потьомкіна Н. Особливості залучення іноземних інвестицій в регіонах України. *Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка*. 2017. Вип. 15. С. 404–408.
6. Readiness for the Future of Production Report 2018. URL: http://www3.weforum.org/docs/FOP_Readiness_Report_2018.pdf.
7. Норт Д. Вклад неоінституціоналізму в розуміння проблем переходної економіки. URL: <https://www.twirpx.com/file/430064>.
8. Стиглиц Дж. Цена неравенства. Чем расслоение общества грозит нашему будущему. Москва : Эксмо, 2015. 512 с.
9. Кругман П. Выход из кризиса есть / пер. с англ. Ю. Гольдберга. Москва : Азбука Бизнес, Азбука Аттикус, 2013. 320 с.
10. Імплементация Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: економічні виклики та нові можливості : наукова доповідь / за ред. В. Гейця, Т. Осташко. Київ : Інститут екон. та прогнозув. НАН України, 2016. 184 с. URL: <http://ief.org.ua/?p=6246>.
11. Малинецкий Г., Потапов А., Подлазов А. Нелинейная динамика: подходы, результаты, надежды. Москва : Стереотип, 2016. 280 с.
12. Петерс Э. Хаос и порядок на рынках капитала. Москва : Мир, 2000. 305 с.
13. Талеб Н.Н. Антихрупкость. Как извлечь выгоду из хаоса. Москва : Азбука ; Колибри. 2015. 768 с.
14. Скільки получают депутаты стран Евросоюза. 2016. URL: <https://delo.ua/economyandpoliticsinukraine/skolko-poluchajut-deputaty-stran-evrosojuza-315327>.
15. Колодізев О. Формування багаторівневої системи показників фінансування інноваційної діяльності. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. № 8. С. 32–44. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ape_2013_8_5.pdf.
16. The Black Swan: The Impact of the Highly Improbable / by N.N. Taleb. *The New York Times*. 2017. April 22.

REFERENCES:

1. Sysojev Je. Strategichnyj nacionalnyj proekt "Innovacijna Ukrajina" [Strategic national project "Innovation Ukraine"]. <http://www.slideshare.net/YevgenSysoyev/ss-32717561>.
2. Guidelines on regional State aid for 2014–2020. [http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX:52013XC0723\(03\)](http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX:52013XC0723(03)).
3. The site of the State Statistics Service of Ukraine (2018). <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Website of the World Economic Forum (2019). <http://www.weforum.org>.
5. Simkiv L., Potjomkina N. (2017) Osoblyvosti zaluchennja inozemnykh investycij v rehionakh Ukrajiny [Features of attraction foreign investments in the regions of Ukraine] // *Development of Productive Forces and Regional Economics*. No. 15. P. 404–408.

6. Readiness for the Future of Production Report 2018. http://www3.weforum.org/docs/FOP_Readiness_Report_2018.pdf.

7. Nort D. Vklad neoinstitutsionalizma v ponimanie problem perekhodnoy ekonomiki [The contribution of neo-institutionalism to understanding the problems of the transition economy]. <https://www.twirpx.com/file/430064>.

8. Stiglits Dzh. (2015) *Tsena neravenstva. Chem rassloenie obshchestva grozit nashomu budushchemu* [The price of inequality. Than the stratification of society threatens our future]. Moscow : Eksmo (in Russian).

9. Krugman P. (2013) *Vykhod iz krizisa est'*. [The way out of the crisis is]. Moscow : Azbuka Biznes ; Azbuka Attikus (in Russian).

10. Ghejjecj V., Ostashko T. (2016) Implementacija Ughody pro asociaciju mizh Ukrajinu ta JeS: ekonomichni vyklyky ta novi mozhlyvosti [Implementation of the Association Agreement between Ukraine and the EU: Economic Challenges and New Opportunities]. *Instytut ekonomiky ta proghnozuvannja NAN Ukrainy. (Ukraina, Kyjiv, 2016)*. P. 1–184. <http://ief.org.ua/?p=6246>.

11. Malinetskiy G., Potapov A., Podlazov A. (2016) *Nelineynaya dinamika: podkhody, rezul'taty, nadezhdy* [Nonlinear dynamics: Approaches, results, hopes]. Moscow : Stereotip (in Russian).

12. Peters E. (2000) *Khaos i poryadok na rynkakh kapitala* [Chaos and order in the capital markets]. Moscow : Mir (in Russian).

13. Taleb N.N. (2015) *Antikhrupkost'. Kak izvlech' vygodu iz khaosa* [Anti-fragility. How to benefit from chaos]. Moscow : Azbuka ; KoLibri (in Russian).

14. *Skol'ko poluchayut deputaty stran Evrosoyuza* [How many members of the European Union get?]. (2016). <https://delo.ua/economyandpoliticsinukraine/skolko-poluchajut-deputaty-stran-evrosoyuza-315327>.

15. Kolodizjev O. (2013) Formuvannja baghatorivnevoji systemy pokaznykiv finansuvannja innovacijnoji dijalnosti [Formation of the multilevel system of indicators of financing of innovation activity]. *Actual problems of the economy*. No. 8. P. 32–44. http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ape_2013_8_5.pdf.

16. Taleb N.N. (2007) The Black Swan: The Impact of the Highly Improbable, *The New York Times*, April 22. Стаття надійшла до редакції 29.01.2019